

UDK: 37.091.3

“ТАЪЛИМ ХИЗМАТЛАРИ” ВА У БИЛАН БОҒЛИҚ ТУШУНЧАЛАРНИНГ НАЗАРИЙ МАСАЛАЛАРИ

Ҳилола Нематовна Очилова - Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти
“Менежмент” кафедраси ўқитувчиси.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ «ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ» И СМЕЖНЫХ ПОНЯТИЙ

Хилола Нематовна Очилова – преподаватель кафедры «Менежмент»
Самаркандского института экономики и сервиса

THEORETICAL ISSUES OF "EDUCATIONAL SERVICES" AND RELATED CONCEPTS

Khilola Nematovna Ochilova - Lecturer, Department of Management,
Samarkand Institute of Economics and Service

Аннотация. Мақолада “таълим хизматлари” ва у билан боғлиқ тушунчаларнинг, хусусан, таълим, таълим сифати, билим, хизмат, таълим хизматлари, олий таълимда таълим хизматлари каби тушунчаларнинг назарий масалалари тадқиқ қилиниб, уларнинг таърифлари ишлаб чиқилган. Таълим хизматлари бўйича мамлакатимиз ва хорижлик олимларнинг таърифлари назарий жиҳатдан тадқиқ қилинган. Булар асосида муаллиф таърифи шакллантирилган.

Калит сўзлар: таълим, таълим сифати, билим, хизмат, таълим хизматлари, олий таълимда таълим хизматлари, миқдор ва сифат.

Аннотация. В статье исследуются теоретические вопросы «образовательной услуги» и связанных с ней понятий, в частности, разрабатываются такие понятия, как образование, качество образования, знания, услуга, образовательные услуги, образовательные услуги в высшей школе, и их определения. Теоретически исследованы определения образовательных услуг нашей страны и зарубежных ученых. На их основе формировалось определение автора.

Ключевые слова: образование, качество образования, знания, услуга, образовательные услуги, образовательные услуги в высшей школе, количество и качество.

Annotation. The article researches the theoretical issues of "educational services" and related concepts, in particular, such concepts as education, quality of education, knowledge, service, educational services, educational services in higher education, and their definitions are developed. Definitions of educational services of our country and foreign scientists are theoretically researched. Based on these, the definition of the author was formed.

Key words: education, quality of education, knowledge, service, educational services, educational services in higher education, quantity and quality.

1. КИРИШ

Таълим соҳасига дунёнинг барча давлатларида, олдин ҳам, ҳозир ҳам келажакда ҳам катта аҳамият бериб келинган ва бу давом этмоқда. Шу боис, Мухтарам Президентимиз таъкидлаганидек, “биринчи навбатда, эътиборни Янги Ўзбекистон учун энг катта инвестиция бўлган таълимни қўллаб-қувватлашга қаратамиз”[1], - деб таъкидлади. Чунки, маърифатпарвар жадид боболаримиз таъкидлаганидек, “Нажот – таълимда, нажот – тарбияда, нажот –

билимда. Чунки, барча эзгу мақсадларга билим ва тарбия туфайли эришилади” [1]. Ҳақиқатда бу сўзлари депутат ва сенаторларимиз, сиёсий партиялар, маҳаллий кенгашлар, бутун давлат аппарати, кенг жамоатчиликнинг амалий ҳаракатига айланиши керак. “Шу боис, мактабларда таълим сифати ҳамда жамиятда ўқитувчи касбининг нуфузини ошириш, муаллимларнинг шароитларини яхшилаш 2023 йилдаги энг асосий вазифаларимиздан бири бўлади” [1], деб таъкидланди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев қайд этганидек, энг улуғ даргоҳ таълим даргоҳи бўлса, энг улуғ касб педагог касбидир. Буларни инобатга олиб, ЎзР Президентининг 2019 йил 9 октябрда “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармони эълон қилинди. Ушбу Концепция 4 бобдан иборат бўлиб, бунда қуйидагилар ўз аксини топган. Умумий қоидалар, ҳозирги кунда республикамиздаги олий таълим тизимининг жорий ҳолати ва мавжуд муаммолар, олий таълим тизимини ривожлантиришнинг стратегик мақсадлари ва устувор йўналишлари ва келажакда Концепцияни амалга оширишдан кутилаётган натижалардан иборат. Буларни амалга ошириш учун масаланинг назарий ечимларига эътиборни қаратиш лозим. Бу эса ушбу мавзунинг долзарблигини белгилайди.

2. МАВЗУГА ОИД АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ

Бугунги кунда дунё миқёсида таълим соҳасига жуда катта эътибор қаратилмоқда. Чунки таълим соҳасининг такомиллаштиришга муҳтож томонлари кўплигича давом этмоқда. Шу туфайли таълим хизматлари сифати ва самарадорлигини оширишнинг назарий масалаларига бағишланган илмий-тадқиқот ишлар билан иқтисодчи олимларимиз ҳам шуғулланиб келмоқда. Булар жумласига С.С.Ғуломов [2], Р.Х.Аюпов [3], М.Э.Пўлатов, А.В.Вахабов, М.Х.Саидов [4], М.Қ.Пардаев, Қ.Ж.Мирзаев, О.М.Пардаев [5], М.М.Мухаммедов [6], Б.И.Исроилов [7],

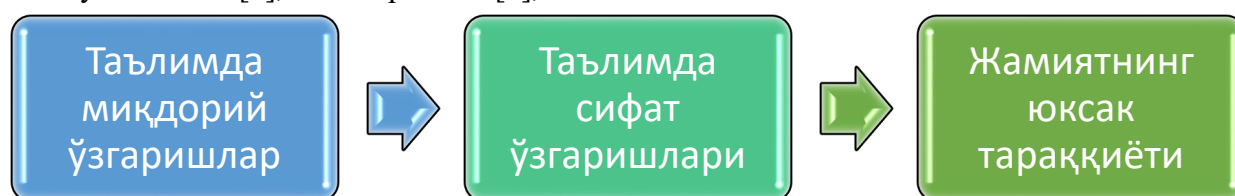
А.О.Очилов [8], Б.Ш.Усмонов [9], О.Т.Қаҳҳаров [10] кабиларни киритиш мумкин. Бироқ, таълим, таълим хизматлари, олий таълимда таълим хизматлари каби тушунчаларнинг назарий масалалари мамлакатимиз олимлари томонидан етарли даражада тадқиқ қилинмаган ва мос равишда адабиётларда ҳам кам ёритилган.

3. ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Таълим, таълим хизматлари, олий таълимда таълим хизматларининг назарий масалаларини тадқиқ қилиш жараёнида миқдор ва сифат, индукция ва дидукция, макон ва замон, таҳлил ва синтез мантикий таҳлил каби услублардан ва ёндашувлардан фойдаланилди.

4. ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

Ҳозирги кунда ҳар бир соҳада ривожланиш жуда тез суръатлар билан амалга оширилмоқда. Худди шунингдек таълим соҳасида таълим хизматларини кўрсатишни такомиллаштириш долзарб вазифалардан бирига айланган. Чунки ОТМда хизмат кўрсатиш даражаси сифатли бўлса, шундагина етук, билимли, салоҳиятли замон талабига жавоб берадиган кадрлар тайёрланади. Биз олий таълимда хизмат кўрсатувчи кадрларимиз қанчалик билимли, салоҳиятли бўлса, таълимда ривожланиш бўлади. Таълими ривожланган юрт албатта юксалади, ривожланади. Эндиги вазифа таълим соҳасини миқдор даражага етказиб юқори сифатга эришишга қаратилмоқда. Бу қуйидаги расмда ўз ифодасини топган (1-расм).

1-расм. Таълимда миқдор ва сифат ўзгаришининг жамият юксалишига олиб келишининг ўзаро боғлиқлиги*

* муаллиф томонидан ишланган

Ҳозирги кунда мамлакатимизда таълим муассасалари ва ёшларнинг қамров даражаси

охирги беш йилда кескин ошди. Олий таълим муассасалари сони 2017/2018 ўқув йилига

нисбатан 2021/2022 ўқув йилида 72 тадан 154 тага етказилди. Ёшларнинг қамров даражаси 2017/2018 ўқув йилига нисбатан 2021/2022 ўқув йилида 297689 кишидан 808439 кишига, яъни 2,7 бараварга ошди [11]. Ушбу кўрсаткичлар микдорий ўзгаришлардир. Эндиги асосий вазифалардан бири сифатий ўзгаришларга қаратиш лозим бўлмоқда. Шу туфайли мазкур масаланинг назарий жиҳатларига ҳам эътиборни қаратиш лозим, деб ҳисоблаймиз. Чунки ҳар бир ҳодиса, жараён ёки иқтисодий категория бўлса, уларнинг энг аввало, назарий жиҳатларини тадқиқ қилмасдан, буларга аниқлик киритмасдан, бирорта амалий натижага эришиш ва унинг ўзариш стратегиясини тўғри ишлаб чиқиш қийин кечади.

Ҳозирги кунда “таълим хизматлари” тушунчаси ҳар хил талқин қилинади. “Таълим” ўзи нима? Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 23 сентябрдаги “Таълим тўғрисида”ги 637-сон қонунининг 1-боб 3-моддасида “Таълим – таълим олувчиларга чуқур назарий билим, малакалар ва амалий кўникмалар беришга, шунингдек уларнинг умумтаълим ва касбий билим, малака ҳамда кўникмаларини шакллантиришга, қобилиятини ривожлантиришга қаратилган тизимли жараён” [12] деган тушунча берилган.

Таълим ҳақида тухталишимизга сабаб, таълим хизматларининг моҳиятига етиш учун олдин таълимнинг мазмунини англаб етишимиз лозим. Ўзбек тилининг изоҳли луғатида “Таълим” сўзи – ўргатиш, ўқитиш, илм бериш; маълумот маъноларини англайтиб, “Таълим” ибораси бир неча мазмунда қўлланилиши эътироф этилган. Масалан: 1. Билим бериш, малака ва кўникмалар ҳосил қилиш жараёни, кишини ҳаётга ва меҳнатга тайёрлашнинг асосий воситаси. 2. Илм-фан ёки касб-хунар соҳалари бўйича эгалланадиган, олиннадиган маълумот ва кўникмалар мажмуи; билим. 3. Тарбия, одоб-ахлоқ. 4. Кўрсатма, йўл-йўриқ, ўргатув [13], деган мазмун берилган.

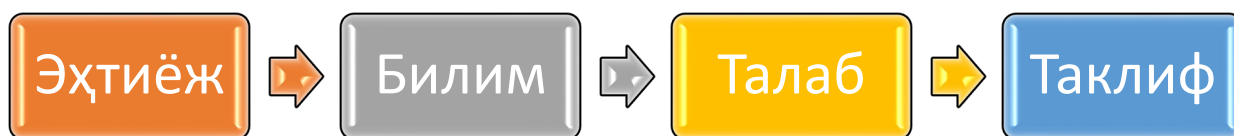
Демак, таълимнинг таърифи: *таълим деганда, билим бериш, инсонни жамиятга ва меҳнатга тайёрлашда содир бўлган, бўлаётган ва бўладиган ҳодисаларни тўғри англаши учун малака ва кўникмалар ҳосил қилиш жараёнлар мажмуи тушунилади.* Ушбу жараёнда маълумот олинади, ҳамда таълим ва тарбия амалга оширилади. Таълим тор маънода ўқиш тушунчасини англади деймиз, лекин у фақат ўқув юртларида ўқитиш жараёни эмас, балки оилада, жамиятда, ишлаб чиқаришда, хизмат кўрсатиш жараёнларида ҳам маълумотлар берилишини ҳам билдиради.

Таълим ҳақида сўз кетганда, аввало билим олиш жараёнини англади. Чунки таълим жараёнида билим берилади. Билими бор одам бошқа бир одамга таълим бериш қобилиятига эга бўлади. Билимсиз одам таълим хизмати кўрсата олмайди. Таълим хизматларини кўрсатиш учун ҳам билим кераклигидан келиб чиқиб, ушбу сўзга тўхталишни лозим топдик. Ўзбек тилининг изоҳли луғатида “Билим” сўзи икки хил талқин қилинган: 1. Обьектив борлиқ ҳақидаги ёки муайян (илмий, маданий, маърифий, маънавий, ҳарбий ва б.) соҳаларга оид илмий, амалий маълумотлар, тушунчалар мажмуи; илм. 2. Ўқимишлилик даражаси, маълумот, қобилият (эрудиция) [14].

Билим деганда, кишиларнинг табиат ва жамият ҳодисалари ҳақида ҳосил қилган маълумотлари, содир бўлган, бўлаётган ва бўладиган воқеликларнинг инсон тафаккури орқали англаш ва тегишли хулоса чиқара олиш қобилиятини ҳосил қилувчи маълумотлар мажмуи тушунилади. Кундалик тасаввуримизда ниманинг нима эканлигига ишонсак ва бу ишончимиз биз одатланган воқеа ва ҳодисаларга зид келмаса бундай ишонч билим ҳисобланади. Воқелик ҳақидаги билган маълумотларимиз билим даражасига кўтарилиши учун куйидаги шартларни қаноатлантириши лозим: бу маълумотларнинг воқеликка мутаносиблиги, етарли даражада ишончли бўлиши, бу маълумотларнинг

мотлар далиллар билан асосланган бўлиши лозим [15]. Билим ўзи нима эканлигини, уни қан-дай билиш мумкинлигини, ва нимани билиш кераклигини тушуниб олишимиз

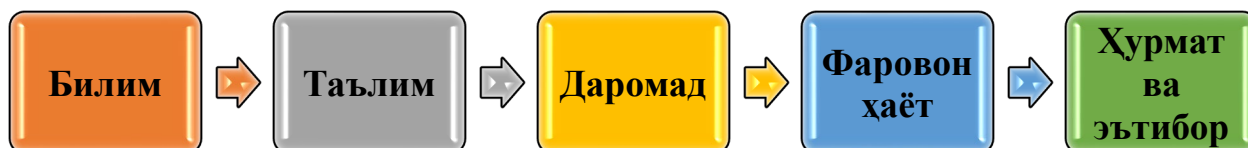
керак ва таълим бериш жараёнида шу нарсаларга эътиборни қаратмоғимиз лозим. Бу ҳолатнинг кетма-кетлиги қуйидаги расмда келтирилган (2-расм).

2-расм. Эҳтиёжнинг талабга айланиши ва таълим хизматлари кўрсатишга таклиф бериш¹

Билим ва илмнинг шаклланиши таълимга олиб келади. Таълим мантиқан талқин қилинганда икки гуруҳга бўлинади, яъни: таълим бериш ва таълим олиш. Таълим бу бир умрлик билим олиш жараёни. Бу жараён таълим хизматларидир. Таълим

хизматларини кўрсатиб, даромад олиши, натижада ҳаёти фаровон, иззат-хурматга сазовор бўлиши мумкин. Буларнинг ўзaro боғлиқликлари ва жараёнларнинг кетма-кетлиги қуйидаги расмда келтирилган (3-расм).

3-расм. Билим ва таълимнинг натижадорлиги²

Таълимни етказиб бериш учун алоҳида “хизмат”ни амалга ошириш лозим. Иккаласи биргаликда таълим хизматларини ташкил қилади. Бунга изоҳ беришдан олдин хизмат тушунчасини изоҳлаш, мақсадга мувофиқдир. Ўзбек тилининг изоҳли луғатида “Хизмат” ибораси бир неча мазмунда қўлланилиши эътироф этилган: 1. Бирор иш ёки меҳнат билан шуғулланиш; бирор ишни бажариш; иш, меҳнат. 2. Бировга ёрдам кўрсатиш; ҳолисона қилинган иш, ёрдам; яхшилик. 3. Бирор ташкилот, муассаса ёки корхонада бажариладиган иш, вазифа; лавозим; шундай жойда ишлаш. 4. Иш, топшириқ, вазифа. 5. Сўроқ оҳанги билан айтилиб, “Менда нима ишингиз бор?”. 6. Армия сафида бўлиш, ҳарбий мажбуриятни ўташ. 7. Армия таркибидаги айрим ихтисослашган соҳалар ёки тармоқлар [16]” деб изоҳланган.

М.Қ.Пардаев хизматга қуйидагича таъриф берган. “Хизмат деганда, инсоннинг, меҳнат жамоасининг, ҳудуднинг, давлат ва жамиятнинг хизматларга бўлган эҳтиёжини қондиришга қаратилган кишиларнинг наф келтирадиган онгли фаолияти тушунилади” [17]. Биз ҳам ушбу таърифга қўшилган ҳолда, унга асосланиб “таълим хизматлари” тушунчасига эътиборни қаратмоқчимиз.

Ушбу ҳолатдан келиб чиқиб ва бошқа шунга оид фикрларни умумлаштириб,

Таълим хизматларининг илмий-назарий моҳияти хорижий мамлакатлар ва мамлакатимиз олимлари томонидан олиб борилган тадқиқотлар натижасини ўрганиб, бугунги тараққиёт стратегияси талабларига мос “таълим хизматлари”, “олий таълимда таълим хизматлари” тушунчаларининг такомиллаштирилган таърифини ишлаб чиқишга муваффақ бўлдик.

Хизмат кўрсатишнинг йилдан-йилга турлари кўпайиб бормоқда. Бунга аҳолининг

¹ муаллиф ишланмаси
² муаллиф ишланмаси

даромадлари кўпайиб, яшаш сифатининг яхшиланиб бориши ва эҳтиёжнинг келиб чиқишидир. Янги Ўзбекистонимизнинг ривожланишида хизмат кўрсатиш тизимида таълим хизматлари ҳам муҳим аҳамиятга эга. Ушбу ҳолатни инобатга олиб, “таълим хизмати” ҳақида изланишлар олиб борилди.

Таълим хизматларининг самарадорлигини профессор-ўқитувчиларнинг билими, савияси, малакаси, таълим жараёнининг тўғри йўлга қўйилганлиги, талабаларнинг эҳтиёжи, сифатли ўқув адабиётлари, керакли техника, технология ва лабораториялар билан таъминланганлиги, назария билан амалиётнинг уйғунлиги белгилаб беради. Шундай экан, кундан-кунга юксалиб бораётган меҳнат бозори талабларига мос, рақобатдош, билимли, ташаббускор кадрларни тайёрлаш олий таълимда таълим хизматларини кўрсатишга боғлиқ. Бунга эришиш учун энди асосий эътиборни таълим хизматлари сифатига ҳам алоҳида эътиборни тақозо қилади.

Курилишда иншоот қуришда пойдевор мустаҳкам бўлсагина бу иншоот мустаҳкам ва узок йилларга хизмат қилинади. Таълим соҳасида ҳам таълим ва тарбия беришнинг пойдевори бу мактабгача таълим муассасалари ва мактаблар ҳисобланади. Бу таълим муассасаларида таълим ва тарбия

сифатли берилсагина олий таълимга кадам қўйган ўқувчилар сифатли ва замон талабларига жавоб бера оладиган кадр бўла олади. Ривожланган давлатларнинг таълим хизматларини ўрганар эканмиз, уларнинг ривожланишининг асосий сабаби, таълимга катта эътибор берилганлигидадир. Бу жараён бугунги кунда бизда ҳам такомиллашмоқда. Чунки, мамлакатимизнинг келажаги, миллат равнақи бевосита таълимнинг даражасига боғлиқ. Шу туфайли мамлакатимизда таълимни ривожлантиришга жуда катта аҳамият қаратилмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январда “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги 60-ПФ-сонли Фармонининг 46-мақсадида Олий таълим билан қамров даражасини 50 фоизга етказиш ва таълим сифатини ошириш” кераклигини таъкидлаб, унда 2022 йилда ёшларни олий таълим билан қамров даражасини 38 фоизга етказиш, ... 2026 йилда қабул кўрсаткичини камида 250 мингга етказиш кераклиги кўрсатиб ўтилган.

Ҳозирги кунда “Таълим хизматлари” тушунчасининг таърифи бўйича мамлакатимиз ва хорижий мамлакатлар олимларининг турли фикрлари ва қарашлари мавжуд. Буларнинг айримларини ушбу жадвалда келтирдик (1-жадвал).

1-жадвал

“Таълим хизматлари” тушунчасига мамлакатимиз ва хорижий мамлакатлар олимларининг таърифлари³

№	Муаллифлар Ф.И.О.И	Таълим хизматлари тушунчасининг мазмун	Манба
1.	М.Х.Саидов, Л.В. Пере- гудов, З.Т.Тоҳиров	Таълим хизмати – таълим эҳтиёжларини қондириш мақсадларида билим ва ўқувга эга бўлиш учун аниқ мақсадга йўналтирилган тарзда яратиладиган ва тақлиф этиладиган имкониятлар мажмуи.	Олий таълим (луғат-маълумотнома). Академик С.С.Гулямов умумий таҳрири остида. Т.: “Молия”, 2003, 305-бет.

³ https://studref.com/602539/pedagogika/obrazovatelnye_uslugi_ponyatie_vidy Таржима муаллиф томонидан амалга оширилган.

2.	М.Қ. Пардаев	Таълим хизматлари деганда, инсоннинг, давлат, жамият ва бошқа билим олиш истагидаги субъектларнинг билимга бўлган узоқ муддатга мўлжалланган эҳтиёжларини қондиришга қаратилган, наф келтирадиган хизмат жараёни билан боғлиқ билим эгаларининг онгли фаолияти тушунилади	Иқтисодиётга оид атамаларнинг таърифлари. Т.: “Fan va texnologiyalar” nashriyot-matbaa uyi, 2022–106 бет.
3.	Ж.Р.Тохиров	Таълим хизмати – таълим берувчи ташкилот ва ундаги профессор-ўқитувчилар томонидан давлатнинг ҳамда жамиятнинг ривожланиши учун маълум белгиланган эҳтиёжини қондиришга йўналтирилган, инсон капиталини шакллантиришга қаратилган кишиларга наф келтирадиган, таълим хизматларини кўрсатиш билан боғлиқ онгли фаолияти тушунилади.	Таълим хизматлари сифатини оширишда давлат-хусусий шерикликнинг ташкилий-иқтисодий механизмларини шакллантириш. ИФБФД (PhD). дис. автореферати Нукус, 2022. – 13 бет.
4.	Е.Д.Липкин	Таълим хизмати – инсон ва жамиятнинг интеллектуал ривожланишига, касбий кўникма ва малакаларни эгаллашга бўлган ўзига хос эҳтиёжларини қондириш учун фойдаланиладиган билимлар, кўникмалар ва маълум миқдордаги маълумотлар тўплами.	Липкина Е.Д. Конкурентоспособность вузов на современном рынке образовательных услуг. Монография. – Омск, Изд-во ОмГПУ, 2006. С.-136.
5.	С.А.Зайчикова, И.Н.Маяцкая	Таълим хизмати – бу шахс, жамият ва давлат эҳтиёжларини қондириш учун фойдаланиладиган ва инсон капиталини оширишга қаратилган билим, кўникма ва малакалар тизими.	Зайчикова С.А., Маяцкая И.Н.Стратегия маркетинга высшего учебного заведения в системе открытого образования. Монография. – М.: Изд-во РГСУ, 2006. С.-115.
6.	В.П.Шетинин, Н.А.Хроменков, Б.С.Рябушкин	Таълим хизмати – инсон, жамият ва давлатнинг кўп сонли эҳтиёжларини қондириш учун фойдаланиладиган билим, маълумот, кўникма ва малакалар тизими.	Шетинин В.П., Хроменков Н.А., Рябушкин Б.С. Экономика образования. Учебное пособие для вузов. М.: Рос. пед. Агентство, 1998. С.-306.
7.	Н.А.Агешкина	Таълим хизматлари – бу таълим фаолияти жараёнида кўрсатиладиган хизматлар, унинг натижаси фуқаролар томонидан маълум даражадаги таълим ва тайёргарликка эришишдир.	https://studref.com/602539/pedagogika/obrazovatelnye_uslugi_ponyatie_vidy
8.	Н.Н.Терещенко	Таълим хизматлари – бу шахснинг эҳтиёжларини қондиришга қаратилган ва бунинг натижасида мавжуд ва олинган кўникмаларни такомиллаштиришга қаратилган таълим ва тарбиявий характердаги ҳаракатлар мажмуи.	Терещенко Н.Н. Исследование рынка образовательных услуг высшей школы. Монография. – Красноярск, Краснояр. Гос. Ун-т, 2005. – С. -267.
9.	А.М.Стрижов	Таълим хизмати – таълим жараёни иштирокчиларининг ўзаро таъсири билан таснифланган ва шахснинг таълим	Стрижов А.М. Понятие качества образовательной услуги в условиях

		эҳтиёжларини қондиришга қаратилган мақсадли фаолият.	рыночных отношений. // Стандарты и мониторинг в образовании. – 1999. -№3. – С. 47-50.
10.	И.Б.Романова	Таълим хизмати – иқтисодий бирликнинг маълум бир фаннинг таълимга (яъни тизимлаштирилган билим, кўникма ва малакаларни ўзлаштиришга) бўлган эҳтиёжларини қондиришга қаратилган, ушбу субъектнинг олдиндан розилиги билан амалга ошириладиган меҳнат фаолияти.	Романова И.Б. Управление конкурентоспособностью высшего учебного заведения. – Ульяновск, Средневолжский научный центр, 2005. –С. 140.
11.	Т.А.Сон	Таълим хизмати – бу таълим ташкилотининг ишчи кучини тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини оширишга бўлган ишлаб чиқариш эҳтиёжларини, шахсларнинг касб ёки малака олишга, қайта тайёрлашга бўлган талабини қондиришга қаратилган таълим, бошқарув, молиявий-хўжалик фаолияти натижасидир.	https://studref.com/602539/pedagogika/obrazovatelnye_uslugi_ponyatie_vidy

Ушбу жадвалдан кўриниб турибдики, “таълим хизматлари” тушунчасини ёритишда, унга таъриф беришда жуда кўп томонлама ёндашувлар билан таърифлар берилган. Жумладан, таълим хизматига Е.Д.Липкин инсон ва жамиятнинг интеллектуал ривожланиши учун олинадиган билим ва кўникма деб тушунча берган бўлса, шунга ўхшаш тушунчани С.А.Зайчикова, И.Н.Маяцкаялар ҳам шахс, жамият ва давлатнинг эҳтиёжини қондириш учун олинадиган билим ва кўникмалар тизими деб тушунча берган. Ушбу фикрларга яқин В.П.Шетинин, Н.А.Хроменков, Б.С.Рябушкинлар ҳам ўз тадқиқотларида таълим хизматига инсон, жамият ва давлатнинг кўп сонли эҳтиёжларини қондириш учун фойдаланиладиган билим, маълумот, малакалар тизими деб жуда ўхшаш таъриф берганлар. Юқорида келтирилган олимларнинг фикрлари асосан ижтимоий манфаат келтиришига урғу берилган.

Т.А.Сон эса ўз таърифида ижтимоий манфаат келтириш билан биргаликда, таълим, бошқарув, молиявий-хўжалик фаолияти натижаларининг уйғунлашганлигини кўрсатиб берган.

Бизнинг назаримизда, ушбу “таълим хизматлари” тушунчасига профессор М.Қ.Пардаев ва Ж.Р.Тоҳировларнинг фикр-

лари бир-бирига жуда яқин. Ҳозирги даврда кўрсатиладиган таълим хизматларига анча яқин таъриф келтирганлар. Уларнинг фикрига кўра, таълим хизматлари кўрсатишда инсоннинг, давлат, жамиятнинг ривожланиши учун билим олиш истагидаги субъектларнинг билимга бўлган узоқ муддатга мўлжалланган эҳтиёжларини қондиришга қаратилган, наф келтирадиган хизмат жараёни билан боғлиқ билим эгаларининг онгли фаолияти тушунилади, деган таърифлар беришган.

Ушбу йўналишда илмий-тадқиқотлар олиб борган олимлардан И.Б.Романованинг нуқтаи назари алоҳида эътиборга эга. Унинг фикрича Таълим хизмати – иқтисодий бирликнинг маълум бир фаннинг таълимга (яъни тизимлаштирилган билим, кўникма ва малакаларни ўзлаштиришга) бўлган эҳтиёжларини қондиришга қаратилган, ушбу субъектнинг олдиндан розилиги билан амалга ошириладиган меҳнат фаолияти.

Юқорида келтириб ўтилган иқтисодчи олимларимиз томонидан берилган таърифларда таълим хизматларининг ўрни, унинг ўзига хос хусусиятлари, ижтимоий аҳамиятга эга эканлиги, ҳозирги инновацион иқтисодиётни ривожлантиришда ўрни бекиёс эканлиги ҳаммасида ҳам уйғунлаштирилмаган.

Юқорида “таълим хизматлари” тушунчасига келтирилган назарий таърифлардан келиб чиқиб, ҳозирги Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси талабларига мос ҳолда таълим хизматларига қуйидагича таъриф беришни лозим, деб топдик: **Таълим хизматлари деганда, инновацион иқтисодиётни шакллантиришга мўлжалланган инсон капиталини тайёрлайдиган давлатнинг рақобатбардошлигини таъминлашга, жамият ва бутун халқнинг фаровонлигини оширишга қаратилган билим олиш истагида бўлган шахсларга узоқ муддатга мўлжалланган эҳтиёжларини қондирадиган ва тегишли наф келтиришга йўналтирилган билим бериш жараёни билан боғлиқ хизмат эгаларининг онгли фаолияти тушунилади.**

Тадқиқотимиз давомида “олий таълимда таълим хизматлари” тушунчасига бошқа олимларнинг таърифларини учратмадик.

Шулардан келиб чиқадиган бўлсак, ушбу тушунча бўйича ҳам олимларимиз бир тўхтамга келган эмас. Бу ҳолатдан келиб чиқиб, “олий таълимда таълим хизматлари” тушунчасига ҳозирги замонавий хизмат кўрсатишларни инобатга олиб ўз таърифимизни беришни лозим, деб топдик. **Олий таълимда таълим хизматлари деганда, инновацион иқтисодиётни шакллантиришга мўлжалланган инсон капиталини назарий ва амалий жиҳатдан тайёрлайдиган, кескин ўзгаришлар даврида давлатнинг рақобатбардошлигини таъминлашга, жамият ва бутун халқнинг фаровонлигини оширишга қаратилган малакали билим олиш истагида бўлган шахсларга бериладиган таълим хизматларини кўрсатиш жараёни тушунилади.**

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига 2022 йил 20 декабрдаги Мурожаатномаси. // <https://president.uz/uz/lists/view/5774>
2. Ғуломов С.С. ва бошқалар. Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялари. Т.: ТМИ, “Иқтисод-Молия” нашриёти, 2019, 447 бет
3. Ғуломов С.С., Аюпов Р.Х. Рақамли иқтисодиёт ва электрон тижорат асослари. Т.: ТМИ, “Иқтисод-Молия” нашриёти, 2020, 510 бет.
4. Саидов М.Х. Узбекистан: инвестиции в человеческий капитал, партнёрства в сфере образования.-М.: Книжный дом газеты «Труд», 2006.-243 с.

Мамлакатимизда Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси талабларига мос ҳолда таълим хизматларини ривожлантириш, шаклланган миллий иқтисодиёт тармоқларининг барқарор тараққиётини таъминлашга қаратилган малакали ва сифатли кадрларни етказиб бериш бугунги кунда таълим муассасаларининг муқаддас бурчига айланди. Чунки жамиятимиз тараққиёти, аҳолининг фаровонлиги, мамлакатимизнинг рақобатбардошлиги бевосита таълим хизматларининг сифати ва самарадорлигига боғлиқ бўлиб қолди. Шу туфайли таълим тизимининг қамровини кенгайтиришга, унинг сифатини оширишга тараққиётнинг муҳим йўналишларидан бири сифатида катта аҳамият берилмоқда.

5. ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Биринчидан, таълим, таълим сифати, билим, хизмат, таълим хизматлари, олий таълимда таълим хизматлари каби тушунчаларнинг назарий жиҳатлари етарли даражада тадқиқ қилинмаган ва бугунги инновацион иқтисодиётга оид таърифлари шакллантирилмаган.

Иккинчидан, юқоридаги камчиликларни инобатга олиб таълим, билим, хизмат, таълим хизматлари, олий таълимда таълим хизматлари каби тушунчаларнинг такомиллаштирилган таърифлари ишлаб чиқилди.

Мазкур ишда ишлаб чиқилган таклиф ва тавсиялар амалиётга жорий қилинадиган бўлса, таълим соҳасида, хусусан олий таълим тизимида таълим хизматларини кўрсатиш жараёни билан боғлиқ тушунчаларнинг таърифлари такомиллашиб соҳага оид адабиётларнинг мазмуни Янги Ўзбекистон талабларига мос ҳолда ривожланиб бориши таъминланган бўларди.

5. Пардаев М.Қ., Мирзаев Қ.Ж, Пардаев О.М. Хизматлар соҳаси иқтисодиёти. Ўқув Қўлланма. – Т.: “Иқтисод-молия”, 2014. – 384 б.; Пардаев М.Қ. ва бошқалар. Таълим хизматлари ва уларнинг самарадорлигини ошириш масалалари. Монография. “Инновацион ривожланиш нашриёт матбаа уйи”, 2020. – 256 б.
6. М.М.Мухаммедов ва бошқалар. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. Т.: «Фан ва технология» нашриёти 2018.
7. Исроилов Б.И. Таълим тизимида инновацион корпоратив ҳамкорликни ривожлантиришда иқтисодий механизмлар ролини ошириш. ТМИ, ИАК, 2016 й., 26 март.;
8. Очиллов А.О. Юқори малакали кадрлар тайёрлашни бошқариш самарадорлигини ошириш. Иқтисодиёт фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати – Тошкент, ТДИУ, 2019. – 76-бет
9. Усмонов Б.Ш. ва бошқалар. Инсон капиталининг шаклланишида таълим ва илм-фаннинг роли. Т.: “Фан ва технологиялар”, 2015 й.;
10. Қаҳҳаров О.Т. Олий таълим тизимида рақобатбардош кадрлар тайёрлашнинг бошқарув механизмини такомиллаштириш. Фан доктори (DSc) диссертацияси автореферати. Самарқанд, СамИСИ, 2020. – 79 бет
11. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/social-protection-2>
12. <https://lex.uz/docs/5013007>
13. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Т.: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Давлат илмий нашриёти. Тўртинчи жилд, тузатилган 2-нашри. 2020, - 27-28-бетлар
14. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Т.: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Давлат илмий нашриёти. Биринчи жилд, тузатилган 2-нашри. 2020, - 260- бет
15. <https://qomus.info/encyclopedia/cat-b/bilim-uz/>
16. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Т.: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” Давлат илмий нашриёти. Тўртинчи жилд, тузатилган 2-нашри. 2020, - 395-396- бетлар
17. Пардаев М.Қ. Иқтисодиётга оид атамаларнинг таърифлари. Т.: “Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi”, 2022. - 106 бет.